

Allerunderdanigst
Beretning
angaaende
den ved Silkeborg etablerede Han-
delspladses nuværende Tilstand

Vi have med Velbehag seet
hvad der allerede er udrettet til at
fremme Anlægget af Handelspladsen
ved Silkeborg, og have Vi paalagt Vort
Rentekammer at henvende særdeles
Opmærksomhed paa Bygningen af Broen
over Langsøen paa den mindre Landevei
fra Silkeborg til Viborg samt Anlægget af
Veistrækningen fra Silkeborg til
Ikast, som vil udgjøre en Deel af
den nye Hovedlandevei fra Aarhus
over Silkeborg til Ringkjøbing.

Sorgenfrie den 7de October 1847

Christian R

Efterat Kommissionens, til Op-
fyldelse af det den ved allerhøieste
Ordre af 17' Sept 1844 allernaadigst
overdragne Hverv, under 2' Sept 1845
allerunderdanigst afgivne Betænkning
og Forslag til de Betingelser, hvor-
under Anlægget af en Handelsplads
ved Silkeborg kunde være at tillade
m. m., deels af det Kongelige Rente-
kammer, deels af det Kongelige Dan-
ske Cancellie var blevet Deres Maje-
stæt allerunderdanigst foredraget,
behagede det Deres Majestæt under
15' Decb. 1845 og 7' Januar 1846 aller-
naadigst at bifalde Oprettelsen af
en Handelsplads sammesteds med de
i bemeldte allerhøieste Resolutioner
nærmere givne Bestemmelser, lige-
som og allernaadigst at befale under-
tegnede Commission fremdeles, ind-
til anderledes bestemtes, at ordne det
Fornødne i Henseende til Regulering
af Etablissementets Anliggen-
der og at afgjøre de desangaaende op-
staaende Spørgsmaal, forsaavidt sam-
me ikke henhørte under vedkommende
Collegiers eller Deres Majestæts
egen allerhøieste Afgjørelse, hvorhos
Deres Majestæt nærmere betegnede
Commissionens Virksomhed med
Hensyn til forskjellige Handelspladsen
vedkommende Anliggender.

I Medfør af denne Deres Ma-
jestæts allerhøieste Befaling er
Commissionen fremdeles vedblevet
at fungere, og, uagtet det Tidspunct
endnu ikke er kommet, paa hvilket
den ifølge oftnævnte allerhøieste Reso-
lution vil have at afgive allerunder-
danigst Beretning og Betænkning
om, hvorvidt der efter Tingenes Stil-
ling maatte være Anledning til at
forunde Pladsen de sædvanlige Kjøb-
stadrettigheder, har Commissionen
dog troet foreløbig at turde meddele
Deres Majestæt en Udsigt over, hvor-
ledes Forholdene paa Handelspladse
hidtil have udviklet sig.

Siden fornævnte Deres Majestæts allerhøieste Resolution ere følgende Nybyggere, deels af Commissionen, deels igjennem vedkommende Collegier meddelte Bevillinger til at drive forskjellige Næringsbrug paa Pladsen, nemlig:

Under 31' Marts 1846 Tømrersvend Leth heraf Staden til at drive Tømmerprofessionen med Svende og Dreng. Da denne Mand var særdeles anbefalet som Architect [Arkitekt] og de af ham indsendte Tegninger m. v. vidnede om en Dygtighed, som man maatte ønske kunde komme Pladsen tilgode ved Opførelsen af de nye Bygninger dér, har Cancelliet, paa Commissionens Anbefaling extraordinairt tilladt ham at arbeide i sin Profession paa Pladsen, uden at betinge denne Rettighed af at han dér etablere sig og opførte Bygning, hvilket han ikke for det Første ønskede. Han har imidlertid nu indgivet Andragende om at overlades en Byggeplads.

Under 7' April 1846 Malersvend L. P. Larsen af Buskelund i Balle Sogn til at drive Malerprofessionen og dertil at holde een Svend og een Dreng. Man har overladt ham Byggegrunden No. 24, for derpaa at opføre de fornødne Bygninger efter en af Commissionen approberet Tegning, og han har dér opført et Forhuus med Tegltag, der antages i indeværende Sommer at ville blive fuldført.

Under s. D. samt 21' og 28' s. M. Kromand Thomas Jensen af Them til at anlægge og drive Garveri, til at drive Spækhøkerhandel og til at holde Værtshuus her samt herbergere Bønder, Haandværkssvende og saadanne Individuer af Almuen, som kunne sættes i Klasse med de Anførte.

Paa de ham overladte Byggegrunde No. 9 og 10 har han opført de fornødne Bygninger til Værtshuushold samt en Reisestald, alt af Grundmuur med Facaden ud imod Torvet. Iøvrigt bemærkes, at det er blevet ham til-
ladt, istedetfor selv at etablere sig paa Pladsen, i 2 Aar fra 1' Januar d. A. at regne at bortforpagte Værtshuusholdet og Høkerhandelen til Mølleforpagter Jens Heegaard. Under 21' s. M. Muremester Keller af Silkeborg til at drive Muurprofessionen med Svende og Dreng.

Han har paa den ene af de ham overladte Byggegrunde N. 22 og 23 opført et Baghuus paa 5 Fag af Muur og Bindingsværk med Tegltag, der er indrettet til Beboelse, samt derved en Staldbygning af Brædder med Tegltag paa 6 Fag.

Under 28 s. M. Uhrmager [Urmager] Fr. Bloch af Them til at drive Uhrmagerprofessionen ved hjælp af een Svend. Paa den ham overladte Byggegrund N. 27 har han opført et grundmuret Stuehuus til Gaden paa 7 Fag med Tegltag. Dette har han imidlertid med Commissionens Tilladelse afhændet til Bødkersvend P. Pedersen af Horsens, hvem man har meddelt Bevilling til at drive sin Profession paa Pladsen, og da han saaledes ikke længere kan ansees berettiget til at benytte sin Bevilling, har man, skjøndt han ønsker at conservere samme, dog foreløbig requireret den indsendt til Kassation.

Under 29' Maj s. A. Farver P. S. L. Langhoff af Kolding til at anlægge og drive et Farverie og Trykkerie. Paa den ham overladte Byggegrund N. 13 har han opført et Baghuus paa 6 Fag af Grundmuur, hvori Farveriet, som han allerede har paabegyndt, er indrettet. Han er vel tilfreds med den Søgning, han hidtil har havt, for-

nemmelig fra de omliggende Sogne.

Under 16' Juni f. A. Kjøbmand Høltzermann af Randers til at etablere en Manufactur-, Colonial-, Galanterie og Producthandel.

Han har paa den ham overladte Byggeplads N. 6 opført et Forhuus, som er indrettet til Beboelse og Boutik m. v., hvorhos han har paabegyndt Opførelsen af et Baghuus, der ligesom Forhuset er af Grundmuur og indrettes til Pakhuus, Staldrum m. v. og som ventes fuldendt i denne Sommer. Kjøbmand Høltzermann har allerede aabnet sin Boutik, der er vel assorteret med de ham bevilgede Handelsartikler, som han derhos udsælger til samme Priis som i Randers med Tillæg af Transportomkostningerne, ligesom han og i Foraaret har havt og endnu har Oplag af Tømmer og Brædder, hvorhos han gjør Opkjøb af Omegnens Producter til videre Forsendelse. Han er veltilfreds med den Afsætning, han hidtil har havt, hvilken dog væsentlig indskrænker sig til Landboerne i Omegnen, idet de ved de drewsenske Fabrik anlæg paa Silkeborg ansatte Arbeidere og Betjente saagodtsom udelukkende forsynes med, hvad de behøve af Høker- og Colonialvarer, fra den Fabrikeierne ved Deres Majestæts allerhøieste Resolution af 2' Juli f. A. endnu har 3 Aar ved deres Marketenderie bevilgede Urtekram og Høkerhandel. Iøvrigt bemærkes i Almindelighed, at det ligesaa lidet er gjort Kjøbmand Høltzermann som de øvrige Kjøbmænd, der have erholdt Bevilling til at etablere Handel paa Pladsen, til Pligt dér personlig at tage Bopæl, men alene at lade Handelen drive ved en til Overtagelsen af de personelle Byrder m.m. skikket Mand, da det næppe vil kunne ventes, at nogen dygtig Handlende, som allerede har etableret sig i en Kjøbstad, vil, saalænge Forholdene paa Silkeborg Handelsplads

ikke ere mere udviklede, og hæve sin Handel i Kjøbstaden for at nedsætte sig paa Pladsen. – De Handelsetablissementer, som dér oprettes, kunne altsaa for det Første ikkun forventes at blive Filialer af Etablissementerne i Kjøbstæderne, men ogsaa som saadanne kunne de stifte megen Nytte, og det turde maaske være det allerhensigtsmæssigste for den nye Handelsplads, om netop en Filial af et af de større Handelshuse i Aarhus eller Randers etableredes paa Silkeborg.

Under 18' August f. A. Snedkersvend N. Larsen af Funder til at drive Snedkerprofessionen med Svende og Dreng. Man har overladt ham Byggegrunden Nr. 25, samt meddeelt Approbation paa en af ham indsendt Tegning til den Bygning, han agter at opføre, men saavidt Commissionen bekjendt, er denne endnu ikke paabegyndt.

Under s. D.: L. Bendixen af Silkeborg til at drive Tømrerprofessionen med Svende og Dreng. Byggegrunden Nr. 14 er ham overladt og han har derpaa opført et Baghuus af Brædder paa 6 Fag, der er indrettet til Værksted.

Under 17 Sept. f. A. Bager Christensen af Linaae til at drive Bagerprofessionen med Svende og Dreng. Han har paa den ham overladte Byggegrund Nr. 11 paabegyndt Opførelsen af en grundmuret Bygning til Gaden, som forventes at blive fuldfærdig i denne Sommer.

Under 3' Novb. s. A. Skomagersvend B. Nissen af Middelfart til at drive Skomagerprofessionen med Svende og Dreng. Byggegrunden Nr. 28 er ham overladt og man har approberet en af ham indsendt Tegning til den Bygning, han derpaa agter at opføre; men denne er saavidt vides, endnu ikke paabegyndt.

Under 24' Juni d. A. P. Pedersen af Horsens til at drive Bødkerprofessionen med een Svend og een Dreng. Man har derhos tilladt, at han afkøber Uhrmager F. Bloch af Them det af denne opførte Vaaningshuus med tilhørende Byggegrund Nr. 27, hvorved denne Sidstes Bevilling, som allerede ovenfor bemærket, bortfalder.

Under 13' Juli d. A. Tømrermester Bendixens Hustru Marie Kirstine Elisabeth Bendixen til at forfærdige og have Udsalg af Modepynt, og under s. D. Farver Langhoffs Hustru Marie Langhoff lignende Bevilling.

Under 12' d. M. Kjøbmand N. P. Hansen af Kolding til at drive Kjøbmandshandel.

Under 4 Mai d. A. har man endelig tilkjendegivet forhenværende Gaardmand Wm. Christensen af Gjødvad, at der Intet er til Hinder for at han driver Træskohaandværk og Handel med Trævarer, hvortil Bevilling er uforløbet.

Man har anviist ham Byggegrunden Nr. 29 og approberet en af ham indsendt Tegning til den Bygning, han derpaa agter at opføre.

Endnu bemærkes, at, foruden foranførte Næringsbrugere, ere ogsaa Fabrikierne Drewsen, der ifølge allerhøieste Resolution af 15' Decbr. 1845 og 7' Januar 1846 henhøre blandt Beboerne af Handelspladsen, berettigede til ved Siden af deres Fabrikker, at drive følgende Næringsbrug:

Ifølge Bevilling af 6' Maj og 6' Aug. 1844 Marketenderi og Værtshuushold, hvortil Bygning er opført paa Byggegrunden Nr. 4, og hvormed ifølge Bevilling af 28' Novb. f. A. er forenet Ret til indtil videre at holde Værtshuus for samt herbergere Bønder, Haandværks-

svende og saadanne Individuer af Al-
muen, som kunne sættes i Klasse med
de Anførte.

ifølge Bevilling af 30' Maj 1845

Ret til at bage og sælge fiint Brød til
Beboerne af Hovedgaarden Silkeborg,
samt de ved samme værende Fabrikeiere
og Folk, samt

ifølge Deres Majestæts allerhøieste

Resolution af 2' Juli f. A. Bevilling

til i 3 Aar fra deres Marketenderie

at udsælge Urtekram og Høkervarer.

Endelig har Deres Majestæt ved
allerhøieste Resolution af 9' Juni d. A.
bemyndiget det Kongelige General-
Toldkammer og Commerce-Collegium
til at udfærdige Bevilling for
Exam: juris Poulsen af Kjærsgaards
Mølle til paa Handelspladsen at an-
lægge et Brændeviinsbrænderi.

De Næringsbrugere, som enten
allerede have etableret sig paa Pladsen
eller i den nærmeste Tid kunne forven-
tes dér at ville etablere sig, ere altsaa,
foruden Fabrikeierne, ialt 16, eller,
naar der intet Hensyn tages til de tvende
Modehandlerinder, som ikke ville dan-
ne særskilte Familier, 14, og Nærings-
brugene udskille sig i følgende:

en Papiirfabrik og Kornmølle, samt
det dermed forenede Marten-
derie og Værtshuushold, Bagerie
samt Urtekram og Høkerhandel,
2 Kjøbmænd,
en Brændeviinsbrænder,
en Farver og Trykker,
en Værtshuusholder, Spækhøker og Garver,
en Bødker,
en Maler,
en Skomager,
en Uhrmager, hvis Bevilling dog sand-
synligviis vil blive casset,
en Træskomager og Træhandler,
en Muurmester
2 Tømmermestere,
en Snedker,

2 Modehandlerinder.

Flere Næringsbrugere, som tidligere havde erholdt Bevillinger, have frafaldet disse, og Flere, som derom havde indgivet Ansøgninger, have erholdt Afslag; derimod ere adskillige Ansøgninger om Tilladelse til paa Pladsen at drive forskellige Næringsbrug uafgjorte og for Tiden under Correspondence, navnlig fra Farver Halkjær i Randers om Bevilling til at etablere et Farverie og Trykkerie, fra Kjøbmand Høltzermann om at drive Boghandel i Forening med sin Kjøbmandshandel; fra Skrædder A. Jonassen af Høver om Bevilling til at drive Skrædderprofessionen; fra Smed P. R. Lykkeborg af Harlev om Bevilling til at drive Grov- og Kleinsmedprofessionen, og fra Kjøbmand N. H. Larsen af Aarhus om Bevilling til at drive Kjøbmandshandel.

Af Byggegrundene er der tilførte Nybyggere, hvoraf dog trende endnu ikke have erholdt nogen saadan anviist, disponeret over Nr. 4, 6, 9, 10, 11, 13, 14, 22, 23, 24, 25, 27, 28 og 29. Derhos er Nr. 1 bestemt til det eventuelle Raadhuus, Nr. 2 til Toldbod, Nr. 3 inddraget under Byggegrunden Nr. 8, Nr. 20 og Nr 21 overladte Toldcontrolleur Jansen og Assistent Rheinländer, og Nr. 26 reserveret for derpaa at opføre den eventuelle Skolebygning. Der er altsaa af samtlige 31 paa Handelspladsen fra Begyndelsen afsatte Byggegrunde disponeret over 20 og 11 ere endnu disponible. – Men da, som bemærket, trende Nybyggere endnu ikke have faaet Byggegrunde anviste og flere Bevillinger til Driften af forskellige Næringsbrug paa Pladsen kunne forudsees i den nærmeste Tid at ville blive bevilgede, kunne de paa Planen afsatte Byggegrunde forventes om kort Tid at ville være optagne, og Commissionen har derfor anset det fornødent itide at være betænkt paa

Pladsens Udvidelse, hvorfor man har paalagt Landinspecteur Vegge, der efter Kommissionens Anmodning i sin Tid har foretaget den endelige Regulering og Inddeling af det for Handelspladsen foreløbig bestemte Areal, at indkomme med Forslag til, hvorledes denne Pladsens Udvidelse hensigtsmæssigst kunde skee. Nogen Udvidelse, som dog naturligviis ikke her kommer i Betragtning, har Pladsen allerede faaet derved, at Deres Majestæt under 10ⁱ Juni d. A. allernaadigst har indrømmet Handelspladsen et Jordstykke paa 2460 Kv Alen af den saakaldte Lund ved Silkeborg Hovedgaard, for at anvendes til Holde- og Vendeplads for Vogne ved den drewsenske Gjæstgivergaard.

Iøvrigt bemærkes, at Bygningsarbeidets Fremgang paa Pladsen meget forsinkes paa Grund af Mangel paa Muursteen, da næsten Alt, hvad der af denne Artikel fabrikeres i Pladsens Nærhed eller dertil transporteres, har været brugt til Silkeborg Hovedbygningens Reparation og deelvis Ombygning samt til Fabrikeierne Drewsens betydelige Bygningsarbeider.

Hvad angaaer de Handelspladsen tillagte Mark- og Engjorder, nemlig Silkeborg Hovedgaards Vestermark og 50 Tdr. Land Eng, da har Commissionen, i Medfør af allerhøieste Resolution 15ⁱ Decb. 1845, allerede under 3ⁱ Januar 1846 opsagt Brødrene Drewsen sammes Forpagtning til Fratrædelse til 1ⁱ Mai s. A. men man maa beklage, at Markens og Engenes Udskiftning, samt disses Fordeling mellem Pladsen og Forpagterne endnu ikke er tilendebragt, uagtet Commissionen allerede under 7ⁱ Juli f. A. har approberet de Regler, som derved ville blive at følge, da Landinspecteur Vegge hvem Arbeidet er overdraget, paa Grund af andre uopsættelige Udskiftningsarbeider, ikke hidtil har kun-

net fremme dette Arbeide med den ønskelige Hurtighed. – Imidlertid forventes hele Udskiftnings og Fordelings Forretningen med flere andre Sager, som dermed staaer i Forbindelse, at ville blive fuldført i Løbet af dette Aar. Nogen væsenlig Ulempe har dog ikke været en Følge af denne Udsættelse, thi i forrige Aars Sommer var der meget faae Nybyggere saaledes etablerede paa Pladsen, at de kunde behøve eller afbenytte Mark- og Engjorderne, og de Enkelte, der holdt Kreaturer og som kunde ønske Foder til disse, forskaffede man, ved et med Forpagterne truffet Arrangement, det fornødne Høe m. m. overladt mod billig Godtgjørelse. – Da derhos Forpagterne, uanseet den passerede Opsigelse, vare vedblevne at afbenytte saavel Vester-Marken med tilhørende Sjællandsagre, som de for Handelspladsen bestemte Enge – Store-Maen, med Undtagelse af det Fabrikeiernes betingelsesviis til Byggeplads forbeholdte Stykke, og c. 44 Tønder Land i Funderholme – blev der ifølge Foranledning fra Commissionens Side ved Forvalteren paa Silkeborg, Hornemann, med disse truffet et Arrangement, hvorefter de for denne Afbenyttelse betalte Handelspladsen en Godtgjørelse af 100 Rbd. For at de Nybyggere, som maatte ønske Jord til Dyrkning, forinden Udskiftningen endelig blev fuldført, kunde erholde saadan, foranstaltede man derhos ved Forvalter Hornemann 13 paa et foreløbigt forfattet Udskiftningskort afsatte Lodder, opmaalte i Vestermarken – hvilken Opmaaling dog formedelst Frostveir maatte standses i forrige Aars Efteraar og først i dette Foraar fuldførtes, - og derefter fordeelte til 9 Nybyggere. – Senere har man i dette Aars Foraar approberet en Ind-

deling af den Deel af Vestermarken, hvorover endnu ikke saaledes var disponeret, og af Sjællandsagre, hver i 4 Lodder, der ere fordeelte til 9 Nybyggere; ligesom man og har foranlediget et foreløbigt Arrangement med Forpagterne i Henseende til Delingen af Engene, og derefter approberet en Inndeling af Store-Maen og Funderholme hver i 9 Lodder, der ere fordeelte til 11 Nybyggere, som holde Køer og Faar, og til Forvalter Hornemann, som man for denne Gang har tilladt deri at deeltage, skjøndt han, der ikke kan betragtes som Nybygger, ei ved den endelige Udskiftning vil kunne forvente nogen Lod af Mark eller Engjorderne. – Iøvrigt har Hornemann, foruden de ham af det Kongelige Rentekammer indtil videre til Brug overladte Tofter ved Silkeborg Hovedgaard, tillige med Commissionens Tildelse overtaget de 25 á 30 Tønder Land af Vestermarken, som ligge mellem Riimstrupaae [Remstrup] og Veien til Virklund, mod derfor at svare samme Afgift, som for Nybyggerne maatte blive fastsat. – Angaaende Størrelsen af denne Afgift har man nemlig troet ikke at burde tage nogen Bestemmelse, forinden Udskiftnings- og Fordelings Forretningen samt de i Forbindelse dermed staaende Arbeider ere til endebragte.

Til Engenes saa nødvendige Forbedring, navnlig deres Indretning til naturlig eller kunstig Overrisling, har man iøvrigt endnu Intet kunnet foretage, deels fordi det, som ovenberørt, endnu ikke er endelig afgjort, hvilken Deel der vil tilfalde Pladsen, deels fordi det hidtil er blevet anseet som nødvendige Betingelser for Iværksættelsen af disse Engvandingsanlæg, at Vandstanden i Ørn-Søen sænkes, men

Spørgsmaalet om et saadant Foretagendes Tilraadelighed og Maaden, hvorpaa samme i alt Fald burde iværksættes, staaer i Forbindelse med Sagen angaaende Forbedringen af Gudenaes Farvand, hvorfor hiin Sag er indbefattet under de Undersøgelser, som i denne Anledning anstilles.

Angaaende Pladsens offentlige Indretninger, dens communale Væsen og sammes Bestyrelse er der nu, paa det Kongelige Danske Cancellies, i Medfør af Deres Majestæts allerhøieste Resolution af 7' Januar f. A., nedlagte allerunderdanigste Forestillinger, ved Deres Majestæts allerhøieste Resolutioner af 3' Marts og 21' Juli d. A. tildeels truffet de fornødne foreløbige Bestemmelser, i hvis Følge en særskilt Bygningscommission vil blive organiseret og Politiopsynet paa Pladsen er overdraget Godsforvalter Hornemann, under Navn af Politiinspecteur, med en nærmere bestemt Myndighed. Derimod vil i Henseende til Pladsens Brandvæsen og dens Fattigvæsen, i hvilken sidste Henseende den fremdeles og indtil videre skal henhøre under Linaae Sogn, for Tiden Intet blive at foretage, ligesom og først naar 20 Nybyggere have nedsat sig, et Tidspunct, som iøvrigt snart vil indtræde, et Regulativ for Bestyrelsen af Pladsens Kommunalvæsen vil blive at udarbeide. Med Hensyn i Særdeleshed til Pladsens Skolevæsen, hvis endelige Ordning er meest paatrængende, troer man iøvrigt at burde bemærke, at det er Kommissionen bekjendt, at en af det Kongelige Danske Cancellie beordret Commission har indgivet Forslag til en Skoleplan, der for Tiden skal være Gjenstand for Correspondance med vedkommende locale Autoriteter, ligesom og forskjellige Tegninger og Overslag til den

paatænkte Skolebygning ere indsendte. Da der imidlertid allerede i forrige Aars Sommer var paa Silkeborg Hovedgaard bosiddende 25 Familier med 16 Dreng-Børn og 7 Pige-Børn, som vare skolepligtige, og Skjellerup Nygaarde, hvor Sognets Skole er beliggende, ligger over 1 Miil fra Pladsen, har det været nødvendigt at træffe en foreløbig Bestemmelse om Indretningen af et særskilt Skolevæsen dér, og det er derfor ogsaa, efter Korrespondance med Commissionen, at Cancelliet under 27' Octbr. f. A. approberede, at der allerede fra 17' Aug. f. A. sammesteds er oprettet en interimistisk Skole, til hvis Afbenyttelse Fabrikeierne Drewsen have overladt et Locale i Hovedgaardens østre /: Fabrikarbejdernes:/ Længe.

Underviisningen er fordeelt imellem en Overlærer og en Underlærer, af hvilke den Første, der, foruden at undervise i Skolen, navnlig i Religion, tillige bærer Ansvaret for, at Skolen opfylder sin Bestemmelse, samt derhos for særskilt Betaling meddeler flere af Beboernes Børn en høiere Underviisning, er en theologisk Kandidat, og den Sidste en Seminarist. 4 Familiefædre ere blevne enige om, foreløbig for 1 Aar, at bidrage 350 Rbd til Overlærers Løn, og denne er derhos for Ansvaret her og Underviisningen i Skolen tillagt 50 Rbd, hvilket Beløb, saavel som Seminaristens Løn, 150 Rbd, indkommen derved, at de paa Silkeborg for Tiden værende Familier, hvis Børn skulde søge Skolen, foreløbig for 1 Aar have forpligtet sig til at udrede 4 S maanedlig for en Søns og 3 S for en Datters Underviisning; de af Pladsens Beboere, der udrede det vedtagne Skolebidrag og saaledes selv besørge deres Børns Underviisning uden Byrde for Communen, ere fritagne for at svare Bidrag til

Sognets Skolevæsen.

Som Foranstaltninger, sigtende til at fremme Pladsens Opkomst troer Commissionen endvidere at burde udhæve, at det Kongelige Danske Cancellie, paa Commissionens Indstilling, under 18' dennes ad mandatum har bevilget, at der paa Handelspladsen afholdes tvende aarlige Markeder, nemlig et d. 18' Juni og et den Fredag, som er nærmest d. 18 Septb., med Heste, Qvæg, Huusflidsproducter og Kramvarer.

Fremdeles er der, paa Commissionens Anbefaling under 3' Octb. f. A. af den Kongelige Generalpostdirection bevilget Oprettelsen af en Befordringsstation paa Pladsen, idet Forpagteren af det drewsenske Gjæstgiverie Schou indtil videre er overdraget al Befordring derfra med de i Andg: 27' Januar 1804 indeholdte Rettigheder og Forpligtelser, paa nogle nærmere Betingelser, og navnlig, at han til et Hestehold af 4 Heste skal holde en Fjedervogn til 5 Personer, til hvis Anskaffelse et Laan er tilstaaet ham af Befordringsvæsenets Fond, og en mindre Vogn med Plads til 3 Reisende. Til Opsynsmand ved det saaledes paa Silkeborg etablerede Befordringsvæsen er Godsforvalter Horneman udnævnt paa de samme Vilkaar, paa hvilke saadanne Bestillinger ere overdragne de ikke regnskabsførende Opsynsmænd i Kjøbstæderne. – Ogsaa er der, foruden den af Generalpostdirectionen indrettede Brevpost, som afgaaer fra Aarhus og afsendes til Aarhus hver Søndag Aften, tillige oprettet en privat kjørende Postbefordring, som indtil videre afgaaer fra Silkeborg hver Onsdag Morgen og returnerer fra Aarhus hver Torsdag Morgen.

Derhos har Deres Majestæt ved det Kongelige General-Toldkammer og Commerce-Collegii Udgifts-Budget for indeværende Aar allernaadigst approberet, at der oprettes en egen Brænderie- og Toldcentral i Jyllands Midte, der er givet Navn efter det nye Etablissement paa Silkeborg, i hvis Nærhed en Deel af hiint Opsyns Forretninger ogsaa ville forefalde og den derved ansatte Toldcontrolleur og Assistent agte at tage Ophold paa Pladsen, hvor, som ovenbemærket, de fornødne Byggegrunde ere dem anviste.

Derimod maa Kommissionen meget beklage, at ingen af de Hovedforanstaltninger til at forbedre Pladsens Communicationsmidler, som man allerede i sin allerunderdanigste Forestilling af 2' Septb. 1845 tillod sig paa det varmeste at anbefale som yderst magtpaaliggende for Handelspladsens Opkomst og den derved tilsigtede gavnlige Indflydelse for Beboerne i det Indre af Jylland hidtil have kunnet lade sig iværksætte. – Disse Foranstaltninger vare navnlig:

Tilveiebringelsen af en Communication med Districtet paa den nordre Side af Langsøen ved Anbringelsen af en Bro over denne;

Forbedring af Gudenaes Farvande samt Fuldendelsen af Hovedlandeveien fra Aarhus over Silkeborg til Ringkjøbing og i særdeleshed af den Strækning, som fører fra Silkeborg til Ikast.

Om hver af disse Foranstaltninger troer man nærmere at burde udtale sig:

Af Kommissionens allerunderdanigste Forestilling af 2' Sept.

1845 vil det være i Deres Majestæts allerhøieste Erindring, at der under Forhandlingerne paa Silkeborg d. 4 og 5 August s. A. af daværende Herredsfoged i Lysgaard-Hids Herreder, Etatsraad Holm, til Forsamlingen blev indleveret et Andragende, hvori Eieren af Kjærsgaards Mølle, Exam. juris Poulsen anholdt om, at der maatte blive opført en Bro over Langsøen, navnlig fra den østre Ende af Osnæs [Horsnæs]-odde til bemeldte Mølles Jorder paa den nordre Side af Søen. – Imidlertid blev denne Sag stillet i Bero efter Andragerens yderligere Erklæring om, hvorvidt han maatte være villig til at paatage sig Broens Opførelse, og efterat han dertil havde erklæret sig villig under visse nærmere Betingelser, indledede man derom Korrespondance med Ingenieurmajor Schlegel, der foreslog, at den omhandlende Broe overtages til Opførelse af Skanderborg og Viborg Amter som beliggende paa den mindre Landevei mellem Kjøbstæderne Skanderborg og Viborg, hvilken Vei da, navnlig forsaavidt den fører igjennem Viborg Amt, maatte gives en, fra den af vedkommende Amtsraad foreslaaede noget afvigende, men derhos formeentlig hensigtsmæssigere, mere østlig Beliggenhed. Uagtet dette Forslag maa ansees for meget hensigtsmæssigere, mere østlig Beliggenhed. Uagtet dette Forslag maa ansees for meget hensigtsmæssigt og det ligemeget er i begge Amters velforstaede Interesse, saa meget mere, som det, naar Handelspladsen i Tiden udvikle sin Virksomhed, vil blive nødvendigt, ligesom det er hjemlet i Lovgivningen, at der anlægges en mindre Landevei fra Skanderborg til Silkeborg og fra Viborg til Silkeborg saa have dog begge Amtsraad, hvis Betænk-

ning over Sagen det Kongelige Rentekammer har indhentet, og navnlig Viborg Amtsraad ikke derpaa villet indlade sig. De Grunde, hvorpaa de have støttet deres Vægning, skjønnes imidlertid ikke at være af betydelig Vægt, og Sagen vil blive dem paany forelagt, naar nogle Ingenieurmajor Schlegel overdragne yderligere Undersøgelser om Beskaffenheden af Grunden i Langsøen m. v. ere tilendebragte. Major Schlegel har nemlig allerede tidligere ladet undersøge denne Grund paa tvende Puncter, men da Grunden lige udfor Handelspladsen er saa ufordelagtig, at en Bro dér vilde koste ca 23000 Rbd. og Osnæs [Horsnæs] Odde, hvor Grunden er bedst og Broen antages at kunne opføres for 5 á 6000 Rbd. blandt Andet er for langt fra Handelspladsen og for nær ved Lysbro, nemlig c: 1½ Fjerdingsvei fra begge, har Commissionen troet, at det kunde Fortjene Overveielse, om Broen ikke burde bygges fra Gammelhaugen, saafremt det ved en endelig anstillet Undersøgelse af Grunden maatte findes, at denne er saaledes beskaffen, at Broen dér kan opføres uden for meget at overskride en foreløbig Calcul af 9 á 10000 Rbd.

Imidlertid medfører en Bro paa dette Sted den Inconvenients, at den kommer til at ligge nedenfor Handelspladsen og Gudenaes store Vandløb og i det beseilede Farvand; hvilket derimod vilde undgaaes, saafremt den blev anlagt vesten for Handelspladsen. – Kommissionen har derfor antaget at Broen hellere burde lægges dér, og har ønsket det undersøgt, om ikke Grunden tæt vesten for Pladsen maatte være bedre end ligeudfor denne. - Saafremt imidlertid

Amterne ikke ved nærmere Correspondance skulde findes villige til at udrede Omkostningerne ved Broens Opførelse og Deres Majestæts Finantskasse dertil Intet skulde kunde bidrage eller i alt Fald ikke hvad der maatte behøves Mere, end det Amterne maatte ville udrede, vil man blive nødsaget til for Tiden og indtil Handelspladsen mere har udviklet sig og dens Betydning er bleven mere anerkjendt, at lade sig nøie med en Færge. Men da en Trækfærge ikkun er et meget ufuldkomment Kommunikationsmiddel, har man formeent, at det nærmere burde undersøges, om ikke Grunden i Langsøen, navnlig lige udfor Handelspladsen, i Nærheden af begge Søens Bredder maatte være saaledes beskaffen, at der, uden for betydelige Bekostninger kunde Bygges tvende Brohoveder fra Søens nordlige og sydlige Bred og disse sættes i Forbindelse med en Trækfærge, saaledes at det fra Handelspladsens udløbende Brohoved tillige kunde tjene som Skibsbroe eller Mole ved den paa Handelspladsen afsatte Ladeplads, hvorved vilde bespares de særskilte Omkostninger ved Anbringelsen af en saadan Mole, der er nødvendig, og til hvis Opførelse i Forbindelse med Ladepladsens Inddæmning og Forsyning med Bolværk. Canal-Havne- og Fyrinspecteur Capitain Leth har indgivet et Forslag.

Fra Ingenieurmajor Schlegel har Commissionen nu i disse Dage modtaget en meget tilfredsstillende Beretning om Resultatet af de af ham i Overensstemmelse hermed, ved Ingenieurcapitain Vench foranstaltede Undersøgelser, hvorved Grunden udfor den vestlige smalle Tange, der begrænder Riim-

strupaae [Remstrup-] ved dens Udmunding i Langsøen er befunden at være meget god og i Sammenligning med de øvrige Steder, hvor den paatænkte Dæmning med Broe kunde opføres, særdeles gunstig.

Grunden bestaar af fast Sand og Vanddybden er kun paa eet Sted 10 Fod, forresten fra 2 til 7 Fod. – Ifølge et indsendt Overslag ville Bekostningerne ved Anlægget af en Dæmning med en 10 Alens Bro paa dette Sted udgjøre 6 a 7000 Rbd og ved Anlægget af 180 Favne Vei langs med Søebredden 510 Rbd; hvorimod en Trækfærge vilde koste 2550 Rbd. at anlægge og medføre en aarlig Udgift af 340 Rbd., der svarer til en Capital af 8 á 9000 Rbd. altsaa i det Hele 11 á 12000 Rbd., saa at det formeentlig ikke kan være tvivlsomt, at en Dæmning ved Broen bør vælges. Stedet for Overgangen anseer Major Schlegel for meget heldigt, ikkun c. 180 Favne østen for Handelspladsen og saaledes beliggende at Gudenaes Løb bliver aldeles uhindret. – Vel vil Dæmningen ikke kunne sættes i Forbindelse med en Havne Mole ved selve Handelspladsen, men den vil formeentlig yde fuldkommen Beskyttelse for de Fartøier, der losse og lade ved Handelspladsen, hvor et simpelt Bolværk i lige Linie vil blive tilstrækkeligt. – Major Schlegel haaber, at Skanderborg og Viborg Amtsraad ville indsee det for alle Parter Fordeelagtige i at forene den mindre Landevei fra Viborg til Skanderborg med den, som Ifølge Fr. 13' Decb. 1793 § 1 skal anlægges fra begge disse Kjøbstæder til Silkeborg; og saaledes og overtage Opførelsen af Broen over Langsøe for fælleds Regning.

Men da det er af særdeles Vigtighed for Handelspladsens Opkomst, at

Anlægget saa snart som muligt kommer til Udførelse, har han foreslaet, at næste Aar dertil maa blive fastsat, i hvilket Tilfælde Arbeidet maatte approberes iaar og udføres under Bestyrelse af Ingenieurcorpsets Vejdirektorat ved den Officeer, som er ansat ved Arbejderne nærmest Silkeborg, samt at den dertil fornødne Sum forskudsviis maa udredes af Finantserne mod en passende aarlig rentefri Tilbagebetaling af de respective Amters Repartitionsfond. Uagtet det vilde have været ønskeligere, om Broen havde kunnet opføres tæt vesten for Handelspladsen, hvorved det var undgaaet, at de Fartøier, som fra og til Handelspladsen besøile Gudenaee, passere Broen, hvortil de derimod, naar Broen, som foreslaet, lægges østlig for Pladsen, naturligviis vilde blive nødsagede, saa maa dog ogsaa Kommissionen efter Omstændighederne ansee Resultatet af de stedfundne Undersøgelser for meget tilfredsstillende, og da man derhos i det Hele maa være enig i Major Schlegels Forslag, vil man anbefale samme til det Kongelige Rentekammers kraftige Understøttelse.

Ved Deres Majestæt allerhøieste Resolution af 15' Decb. 1845 blev det paalagt det Kongelige General-Toldkammer og Commerce-Collegium at tage under nærmere Overveielse, hvilke Foranstaltninger der kunde være at træffe for snarest muuligt at kunne give Farten paa Gudenaee al den Forbedring, som Omstændighederne tilstode, og derefter at forelægge Deres Majestæt Sagen til allerhøieste Afgjørelse.

Det er ogsaa Kommissionen be-

kjendt, at det Kongelige General-Toldkammer og Commerce-Collegium lader Vandinspecteur Carlsen i denne Sommer nærmere undersøge Gudenaæs Farvand for derefter at afgive Forslag til sammes og den derværende Seilads's Forbedring; men det kan desværre forudsees, at temmelig lang Tid vil hengaae, uden denne for Pladsen saa vigtige Sag bringes til endelig Afgjørelse og de Forbedringer blive iværksatte, som i sin Tid allernaadigst maatte besluttes.

Ogsaa skulde det efter den nævnte allerhøieste Resolution af 15' Decb. f. A. tages under Overveielse, hvorledes det paatænkte nye Hovedlandeveis-Anlæg fra Aarhus til Ringkjøbing, hvis Retningslinie allerede ved Deres Majestæts allerhøieste Resolution af 30' Aug. s. A. i det Hele var allernaadigst approberet, nemlig forsaavidt den Deel angaaer, som skal føre igjennem Hammerum Herred og fremfor Alt fra Silkeborg til Ikast snarest muligt kunde fremmes. – Vel er Hovedlandeveien, forsaavidt den fører gjennem Handelspladsen og danner sammes Hovedgade, nu, ifølge Deres Majestæts allerhøieste Resolution fuldført, men Paabegyndelsen navnlig af den for Handelspladsen og Hammerum Herred saa vigtige Strækning af Veien fra Silkeborg til Ikast har Rentekammeret seet sig nødsaget til at foreslaae udsat til Aaret 1848, hvilket af Deres Majestæt er allernaadigst bifaldet.

Ligesom Alle, hvis personlige Interesse er knyttet til Handelspladsens Opkomst eller som af Hensyn til dens Vigtighed for

det Indre af Nørrejylland derfor interesse sig, ere enige i, at Forbedringen af Pladsens Communicationsmidler maa ansees som en nødvendig Betingelse for, at det med denne tilsigtede Øiemed skal kunne opnaaes, saaledes maa Kommissionen ogsaa gjentagende udtale som sin faste Overbeviisning, at, skal Handelspladsen vinde nogensomhelst Betydenhed, maa fremfor Alt hiin Betingelse fyldestgjøres og det snarest muligt. – De Forhold hvorunder Nybyggerne dér nedsatte sig, ere nu ikkun lidet indbydende, og de Betingelser, hvorunder Tilladelsen dertil meddeles dem, blive saa meget mere byrdefulde, som de ikke kunne gjøre Regning paa Laan med Prioritet i de Bygninger, de skulle opføre, hvilke, saalænge Pladsens Fremtid er saa usikker, kun afgiver et lidet betryggende Pant. Men heraf er det igjen en Følge, at der billigviis ikkun kan gjøres meget moderate Fordringer til Bygningernes Beskaffenhed, naar de kun ere overeensstemmende med de foreskrevne Hovedbetingelser. Det er vistnok ogsaa kun Haabet om, at de nu i flere Aar paatænkte Forbedringer i Henseende til Pladsens Communicationsmidler ville komme i stand, som har kunnet og fremdeles vil kunne bringe Nybyggerne til dér at nedsætte sig og opretholde deres Mod; men det er at befrygte, at de ville tabe dette og muligt tilsætte den Formue, som de havde forventet at kunne gjøre productiv paa Pladsen, saafremt for lang Tid hengaaer, inden dette deres Haab realiseres, og at saaledes en længere Tids Udsættelse med hine Foranstaltningers Udførelse vil kunne medføre, om end ikke at Planen til Handelspladsens Anlæg mislykkes, saa

dog at denne først i en langt sildigere Periode naaer den Betydenhed og bliver af den gavnlige Indflydelse for det Indre af Nørre-Jylland, som den med behørig Understøttelse vil kunne opnaae.

Uagtet Commissionen fuldelig er overbeviist om, at Deres Majestæt allernaadigst erkjender Vigtigheden af, at de heromhandlede Foranstaltninger snarest muuligt bringes til Udførelse, har man dog troet gjentagende at burde anbefale samme til Deres Majestæts allerhøieste Opmærksomhed, og i det allerunderdanigste Haab, at Deres Majestæt med Velbehag vil ansee de Bestræbelser, Commissionen i den forbigangne Tid har viist for, saavidt det staaer i dens Magt, at fremme en Sag, der er dens samtlige Medlemmer af særegen Interesse, samt med den Fortrøstning, at Deres Majestæt fremdeles, som hidtil, vil forunde disse Bestræbelser allerhøieste Bifald og Understøttelse, tillader Commissionen sig saaledes at afgive.
denne allerunderdanigste Beretning

Den med Hensyn til Anlægget af en Handelsplads ved Silkeborg
i Jylland allernaadigst anordnede Commission D. 28 August 1847
Allerunderdanigst

M. Lange Undsgaard Dahl